

Stockholms läns avfallsinformation

Gunilla Törnquist-Hedström
 2006-05-16

Innehållsförteckning

Inledning	4
Uppdraget	4
Metoden – eller hur uppdraget genomfördes	5
Vad är det som får kommuninnevånarna att sortera och göra rätt med sitt hushållsavfall?	6
Grunden för att göra rätt är att ha enkla avfallssystem	6
...men vi måste få information och kunskap för att kunna göra rätt	6
Varifrån har jag fått min kunskap om vad/hur jag ska göra med mina sopor?	6
Typ av boende avgör/kan avgöra om jag får direkt eller indirekt avfallsinformation	7
Kommunen – en trovärdig avsändare	7
Vad behövs för att få oss att göra rätt och i förekommande fall att förändra vårt beteende?	8
Om vi ska förändra vårt beteende vad gäller att sortera och lämna vårt avfall så behövs följande –	8
Avfallsinformationen i Stockholms län	10
Stockholms län – en blandning av storstad och landsbygd	10
Brytpunkter och händelser som varit avgörande för utvecklingen av avfallsinformationen i Stockholms län	10
Avfallsfrågan högt på agendan när miljödebatten drog igång	11
Avfallssystemens betydelse för att göra rätt	12
Om man bor i lägenhet eller i småhus – spelar det roll – eller är det andra faktorer som avgör hur/var man lämnar sitt avfall??	13
Spelar kommunens utseende någon roll för hur avfallsinformationen ser ut??	14
Hur ser avfallsinformationen ut?	15
Hur uppfattas kommunens avfallsinformation av kommuninnevånarna?	15
Exempel på informationsmaterial och aktiviteter	17
Miljökalender (almanacka)	17
Särskilda tidningar om avfall och återvinning	17
Nyhetsbrev	18
Broschyrer, sorteringsguider	18
Flygblad, ”galgar” mm	18
Affischer, skyltar	18
Kommunens tidning	19
Hemsidor	19
Media	19
Kampanjer – och samkörning med centrala kampanjer	19
Riktade aktiviteter	20
Personliga möten	20
Slutsatser	21

Inledning

Uppdraget

Kommunförbundet Stockholms Län deltar via RAS i ett internationellt projekt, RECO(Regional Cooperation on Waste Management in the Baltic Sea Region) Den del i projektet som Kommunförbundet Stockholms län har prioriterat handlar om ”Public Awareness”. Det uppdrag som formulerades består av en erfarenhetsinventering av information inom avfallsområdet samt en workshop.

Min uppgift har varit att göra inventeringen av informationen inom avfallsområdet i Stockholms län. Inventeringen har ställts samman i en rapport som också ska spegla hur innevånarna i länet tar till sig den avfallsinformation som tas och har tagits fram.

Med avfallsinformation menar jag den samhällsnyttiga information som används inom avfallsområdet för att få individen att anpassa sig till tillhandahållna system och hur samhället bäst skapar en hållbar avfallshantering genom att också få en återkoppling hur informationen fungerar och tas emot.

Avsikten med rapporten är att på ett enkelt och lättöverskådligt sätt beskriva avfallsinformationen i Stockholms län och vilka händelser/brytpunkter på avfallsområdet som har gjort att den vuxit fram till det den är idag.

Min ambition har varit att göra framställningen såväl praktisk som lätt att ta till sig – oavsett om man är informatör, politiker eller tjänsteman.

Rapporten ska mera ses som en beskrivning och förklaring av hur avfallsinformationen ser ut än att göra anspråk på att vara ett vetenskapligt arbete.

Rapporten ska kunna användas som en inspirationskälla för alla som arbetar med avfallsinformation. Avfallsinformation är verkligen ingen skitsak.

Ett stort tack till alla som hjälpt till att ta fram material och ställt upp och diskuterat avfallsinformation med mig under våren.

Stockholm i maj 2006

Gunilla Törnquist-Hedström

Metoden – eller hur uppdraget genomfördes

Utifrån det formulerade uppdraget ställde jag ett antal frågor till de jag fått namn på som uppgavs arbeta med avfallsinformation i samtliga kommuner i länet. Per e-post skickades frågorna således till informatörer och avfallsansvariga i länets samtliga kommuner. Utskicket gjordes den 17 januari 2006 och följdes sedan upp med påstötningar från mig och från KSL. Fram till sista februari hade jag fått personlig kontakt och svar eller hänvisningar från 21 av länets 26 kommuner. Av de kommuner som köper tjänster av SRV hade jag ingen personlig kontakt med någon informatör mer än att man i några fall hänvisade alla frågor om avfallsinformation till SRV. Fem av länets kommuner fick jag, trots upprepade påstötningar, ingen kontakt med.

Efter att materialet hade samlats in hade jag längre samtal med informatörer i samband med personliga besök hos SRV, Stockholms Stads Renhållningsförvaltning, FTI (dvs tidigare Förpackningsinsamlingen) samt flera besök hos Ingrid Olsson på SÖRAB. Dessutom gick Kerstin Ahne, Kerstin Ahne Market Research AB, och jag under några timmar igenom de undersökningar som hon har gjort på uppdrag av bland annat SÖRAB och Upplands Väsby om hushållens kunskap om källsortering och syn på information kring avfallshantering.

Jag har också haft kompletterande samtal per telefon med Renhållningsverksföreningen, Håll Sverige Rents kansli, Peter Wenster på Kommunförbundet, Bengt Frizén i Täby mfl. Göran Lundberg på KSL har också försett mig med underlag och fungerat som bollplank under arbetet.

Jag har valt att sammanställa det insamlade materialet utifrån hur och vad det är som gör att avfallsinformationen i Stockholms län fungerar så bra. Jag har avstått från att göra detaljerade bedömningar eller beskrivningar av informationsarbetet i enskilda kommuner. Min ansats har varit att beskriva informationsarbetet länsövergripande.

Min ansats har också varit att välja enkla ord. Flera av de jag frågat, som arbetar i renhållningsbranschen, konstaterar också att branschen saknar en gemensam och heltäckande ordlista. Jag har valt att använda orden avfall och hushållsavfall, ibland även ordet sopor. Källsortering för att beskriva att man sorterar ut vissa delar av sitt avfall. Återvinningsstation för FTIs insamlingskärl och återvinningscentral för kommunernas insamlingsställen för i första hand grovsopor.

”Information är de strategiska budskapen som ska leda till ökad kunskap. Kommunikation är processen av budskap som bygger på interaktivitet bland dem som deltar i processen och som ska leda till någon form av attityd eller förhållningssätt.”

Informatörens begrepp enligt Svenska Informationsföreningen.

Vad är det som får kommuninnevånarna att sortera och göra rätt med sitt hushållsavfall?

Grunden för att göra rätt är att ha enkla avfallssystem....

Grunden för att få kommunens innevånare att göra rätt med sitt avfall är att tillhandhålla så *enkla avfallssystem* att man själv kan nå sopkärl/tunnor på ett sätt som är bekvämt/enkelt. Det ska vara tillräckligt bekvämt för att vi med vår kunskap och förståelse för värdet av att ta med oss vårt avfall ska klara av (orka/vilja) lämna avfallet på rätt sätt (=rätt ställe).

Redan frågan om ett enkelt avfallssystem kan bli ganska komplex. Vi bor på olika sätt i villaområden eller i höghus. Avfallssystemen kan och ser därför olika ut beroende på var vi bor eller arbetar. Vi har olika förutsättningar att ta med oss saker hemifrån – beroende på rörlighet och kanske delvis också beroende på ålder. Tillgång till bil kan också vara en faktor som bidrar till att förenkla när det gäller att forsla bort skrymmande avfall.

”Vanligt” hushållsavfall, dvs rester från hushållet, har de flesta (alla?) möjlighet att lämna nära bostaden. När det gäller förpackningar, tidningar, glas, farligt avfall etc då börjar det att bli en större fråga för många av oss.

...men vi måste få information och kunskap för att kunna göra rätt

För att kunna sortera ditt avfall (källsortering) och att göra rätt, dvs att lämna avfallet på rätt sätt och på rätt ställe då *måste du ha fått information om vad och hur du ska göra*. För många räcker det att veta *hur* man ska göra – men andra måste övertygas och få förklarat och övertygas om *varför de ska sortera* och varför de inte ska slänga tex farligt avfall i soptunnan - för att de sedan ska göra rätt.

Varifrån har jag fått min kunskap om vad/hur jag ska göra med mina sopor?

Kunskaper, som får oss att göra rätt, kan vi antingen ha haft med oss från när vi var små och/eller tillägnat oss som vuxna. Våra föräldrar lärde oss eller vi lärde oss på något annat sätt när vi växte upp. Så trots att vi, ända sen vi föddes, själva har bidragit till hushållsavfallet, och någonstans borde blivit medvetna om att hushållsavfall (sopor) är något som måste tas om hand och göras något åt så nämns inte den ”informationskällan”. Dvs att vi skulle ha lärt oss under uppväxten, nämns inte i de undersökningar om hushållens kunskap och syn på avfallshantering och information som har gjorts av några av länets kommuner. I SÖRABs undersökning från år 2005 nämner dock 9-10 procent att de fått information ”via skolan”. Det kan till viss del hänga ihop med att frågan om källsortering och därmed sammanhängande fråga att göra avfallsfrågan tydlig är ett relativt sent påfund och egentligen inte introducerades förrän på 1980-talet.

Typ av boende avgör/kan avgöra om jag får direkt eller indirekt avfallsinformation

I den undersökning som Utrednings- och statistikkontoret gjort på uppdrag av Stockholms Stads Renhållningsförvaltning i slutet av år 2005 så anger tillfrågade småhusägare att de fått information/kunskap om sortering och återvinning först och främst genom Renhållningsförvaltningen. De som bor i flerbostadshus anger att de i första hand fått information genom TV/tidningar/radio. I andra hand anger boende i flerbostadshus att de fått information genom fastighetsägaren.

I länet så verkar den tyngsta/viktigaste avfallsinformationen för småhusägaren vara den information man får från kommunen eller den entreprenör som har uppdraget att samla in avfallet. Boende i flerbostadshus verkar mera få information i "andra hand" dvs genom fastighetsägaren eller bostadsrättsföreningen. (Se vidare avsnittet: Hur uppfattar kommuninnevånarna avfallsinformationen?)

Kommunen – en trovärdig avsändare

En grundläggande fråga, som dyker upp när jag tittat igenom avfallsinformationsmaterialet från länets olika kommuner, är:

Räcker det att kommunen/eller dess företrädare/står som avsändare av informationen för att jag ska göra rätt?

Och mitt svar på den frågan är ett obetingat ja. Om det sen hänger ihop med att kommunen har hög trovärdighet och ett "varumärke" som står för att kommunen anses veta vad som är bäst för sina medborgare när det gäller samhällsnyttiga frågor – det är en fråga som man kanske borde titta närmare på.

I den undersökning som Upplands Väsby lät göra år 2004 så frågar man just om vilket förtroende de som svarar på enkäten har för kommunens avfallshantering. Och man kan också jämföra med hur man svarade på en motsvarande enkät år 2001. Det visar sig att förtroendet för hur kommunen tar hand om avfallet i Upplands Väsby har ökat kraftigt på de tre åren. År 2004 är det 72 procent av de tillfrågade som har ganska stort eller mycket stort förtroende för kommunens avfallshantering. Motsvarande siffra år 2001 var 62 procent. Och andelen med litet förtroende hade minskat från 17 procent till 6 procent. Ett tydligt resultat av en informationsattsning – eller?

Så även om kommunerna i en del fall har gett i uppdrag åt entreprenörer och det är entreprenören eller SRV som exempel som står som avsändare för avfallsinformationen så verkar det som trovärdigheten följer med avfallsfrågan. Eller kan det vara så att kommuninnevånarna förutsätter att det är kommunen som står bakom den lokala avfallshanteringen – oavsett vem det är som hämtar kärnen vid husen.

Man skulle nästan våga dra slutsatsen att kommunens innevånare resonerar som att det kan inte vara något oseriöst företag som arbetar med att samla in hushållens avfall.

Vad behövs för att få oss att göra rätt och i förekommande fall att förändra vårt beteende?

Avsikten med kommunernas avfallsinformation är att vi ska fortsätta att göra rätt, dvs att sortera vårt avfall på rätt sätt och lämna det ifrån oss på rätta ställen.

Gör vi fel idag så ska vi lära oss att göra rätt. Byter vi bostad eller gör någon annan förändring så ska vi veta, dvs bli informerade om, hur vi ska förhålla oss till avfallsfrågan och hur vi ska bete oss på det nya stället. Byter kommunen avfallssystem eller kommer det nya lagar och regler för avfallshanteringen så måste det kommuniceras till kommuninnevånarna. Ett exempel på en tydlig förändring, som skulle kommuniceras, var när elektronikinsamlingen infördes år 2001.

Om vi ska förändra vårt beteende vad gäller att sortera och lämna vårt avfall så behövs följande –

- Tillräckligt enkla insamlingssystem för att vi ska förstå hur vi ska göra
- Det ska finnas enkla och tydliga anvisningar om hur vi ska sortera och var vi ska lämna det sorterade avfallet. Informationen måste finnas nära oss - eller varför inte i bostaden – dvs redan där avfallet uppstår. Eller åtminstone vid soptunnan eller i soprummet i huset där jag bor.
- Vi ska kunna läsa och förstå anvisningarna och instruktionerna - antingen vi får det skriftligt eller muntligt. Anvisningarna ska vara korta och enkla. Vi ska lita på att den (kommunen eller dess företrädare) som ger oss informationen är pålitlig, dvs att det är viktigt att vi gör som vi blir uppmanade.
- De som behöver mer argument (kunskap) för att ändra sitt beteende – som behöver övertygas om miljönyttan tex med att sortera och lämna avfall – de måste också få den extra informationen om varför. Vilka blir konsekvenserna för vår miljö om vi inte sorterar osv. eller vilka andra argument som biter på oss för att få oss att göra rätt.
- Eller att vi på något annat sätt får information om hur och vad vi ska göra. Indirekt påverkan genom barnen i skolan, genom arbetet, vänner, media - eller på något sätt som passar speciellt bra för mig.- om jag har behov av information och kunskap på något särskilt språk tex.
- Alternativt att istället för att använda kunskap, miljöargument - använda ekonomiska incitament, dvs det som redan görs tex i Sollentuna: ”Den som sorterar mera betalar mindre”.

På vissa håll är det fastighetsskötaren eller fastighetsägaren som har ansvaret för att lära ut till nyinflyttade hur man gör med avfallet just på den platsen. Svenska Bostäder har i vissa områden särskilda ”miljövårdar” som också har som uppgift att visa/hjälpa de boende tillrätta med avfallsfrågor. FTI har gjort försök med att använda sig av särskilt utbildade personer som skulle stå och

informera på olika språk vid återvinningsstationerna i några stadsdelar i Stockholms stad. FTI använder sig av sk ”sopspioner” vid återvinningsstationer – och vill på så vis komma åt de kommuninnevånare som gör fel, dvs sorterar fel eller kastar på fel ställen.

Nu vet vi ju att systemen ändrar sig, våra konsumtionsvanor ändrar sig och våra beteenden förändras under åren av olika skäl. Vi vet också att många av oss bor i en kommun, jobbar i en annan och kanske har sommarställe i en tredje. Och att vi dessutom flyttar runt på olika sätt.

Om det är så att avfallssystemen ser olika ut i olika kommuner och att informationen fungerar och ser olika ut – då får vi ytterligare en faktor som gör det lite svårare för oss att veta – hur gör man/ vi med vårt avfall?

Avfallsinformationen i Stockholms län

Stockholms län – en blandning av storstad och landsbygd

Stockholms län består av 26 kommuner med mycket skiftande karaktär. Det är Stockholms stad med sina 765.000 innevånare i allt från tätbyggda Gamla Stan med smala gator och trånga gränder till ytterområden med villabebyggelse. Det är skärgårdskommunerna med sina speciella avfallsproblem när innevånarantalet flerdubblas under sommaren. Det är närkommunerna med sin höghusbebyggelse och stora grupper av olika språkgrupper. Det är mälarkommunerna med sin blandning av tätorter och landsbygd.

Vad präglar avfallsinformationen i länet, vilka likheter och skillnader finns det när det gäller hur kommunerna hanterar avfallsfrågorna. Vilka konsekvenser får det för kommunens arbete med stor in/utflyttning eller stor rörlighet mellan kommunerna?

Brytpunkter och händelser som varit avgörande för utvecklingen av avfallsinformationen i Stockholms län

Det är viktigt att först kunna konstatera att information om vad och hur kommuninnevånare ska göra med sitt avfall (sina sopor) i många fall har varit banbrytande för kommunal information över huvudtaget. I flera av kommunerna inom länet så framgår det tydligt att avfallsinformationen har svarat för det första mer professionella fokuserade informationsarbetet och avfallsinformationen skiljer sig påtagligt än idag från övrig kommunal information.

Källsortering

Att avfallsinformationen kom först berodde, enligt vissa, på att ansvariga på kommunerna såg ett behov av att informera allmänheten för att få folk att göra rätt när källsortering blev aktuell.

Batteri frågan och dioxindebatten

På andra håll uppger man att behovet av avfallsinformation blev uppenbart framförallt när batterifrågan dök upp på 1980-talet. Då insåg man att människor måste börja sortera sitt avfall för att plocka ut sådant som var farligt för miljön om det hamnade i den vanliga soppåsen. Dioxindebatten nämns också som ett skäl till att man inte längre kunde kasta allt i soppåsen och sedan låta det gå till förbränning.

”Var sak för sig”

Renhållningsförvaltningen i Stockholms Stad, på den tiden var det Skafab som skötte stadens avfallshantering, säger att i deras fall så var det källsorteringen som satte fart på informationsarbetet. Dvs att man skulle lära stadens innevånare att sortera ”vid källan” i stället för centralsortering. Det var inte soppippen som gällde längre – nu skulle man plocka ut material som var

återvinningsbara. Stockholms stad startade ett projekt som hette ”Var sak för sig” som handlade om att man skulle hämta fraktioner direkt vid fastigheten. Det här anges som startskottet för ett intensivt informationsarbete och ett ökat behov att informera direkt mot hushållen.

För att kunna återvinna måste man ju ha sorterat

Det var också på 1980-talet som man började använda begreppet återvinning – och för att kunna återvinna måste man ha sorterat. Och då måste man förklara hur och vad som ska sorteras. Från början gjordes det med hjälp av artiklar i kommunens tidningar eller särskilda informationsblad som delades ut till hushållen. Sorteringsguider, dvs enkla blad eller broschyrer, som beskriver vad och hur saker ska sorteras har också funnits ett bra tag.

Ett annat exempel är miljökalendrar som från början mest var en trevlig trycksak men som under årens lopp utvecklats till att vara en påminnelse om olika årstiders behov av att veta var och hur gör jag mig av med allt från farligt avfall till julgranen. Täby kommun delade redan 1988 ut sin miljökalender till samtliga hushåll i kommunen. Ett tiotal av länets kommuner delar idag ut miljökalendrar till alla hushållen i kommunen.

I början av 1990-talet börja man diskutera kompostering och lokala kompostbehållare i vissa kommuner.

I mitten av 1990-talet kommer lagen om producentansvaret och det förändrar avfallsinformationsarbetet till viss del. Då kompletteras kommunens information med den information som tas fram av Förpackningsinsamlingen mfl.

Ytterligare ett skäl som nämns till att avfallsinformationen tidigt växte fram i stor omfattning och också gav bra genomslag är att avfallshanteringen är avgiftsfinansierad. Dvs du betalar för din faktiska sophämtning. Avgiftsfinansieringen har gjort att det går att köpa informations- och tryck tjänster särskilt för avfallsinformation.

Avfallsfrågan högt på agendan när miljödebatten drog igång

Som redan har framgått så går det inte att prata om kommunal avfallsinformation utan att också se över vilken annan rikstäckande information som har funnits och som berör avfallsfrågan.

Redan tidigt startade olika riksomfattande kampanjer som alla på sitt sätt bidragit till att få människor medvetna om att avfallsfrågan blivit mer komplicerad ju fler och ju mer avancerade produkter och annat som vi konsumerar.

Avfallsfrågan kom upp på agendan i och med den miljödebatt som startade i olika former i Sverige i i början av 1960-talet. 1962 startar Svenska Naturskyddsföreningen kampanjen ”Håll Naturen Ren”. Året därpå, dvs 1963, kommer Rachel Carsons bok ”Tyst vår” ut för första gången på svenska. Rikskommittén Håll Sverige Rent driver kampanjen ”Ett renare samhälle” tillsammans med länskommittéer mellan åren 1970-74. I Stockholm driver

länskommittén bland annat kampanjen "Håll skärgården ren" från år 1974 fram till 1983. Stiftelsen Håll Sverige Rent grundas 1983 av Naturvårdsverket och AB Svenska Returpack. Stiftelsen får ett halvt öre för varje returburk läsk och öl – pengar som används i kampanjer mot nedskräpning.

1992 håller FN en global miljökonferens i Rio de Janeiro. De fem principer som antogs vid konferensen blev banbrytande för miljöarbete över hela världen. "Polluter Pay Principle", dvs principen att förorenaren bär kostnaden för föroreningen och "Kretsloppsprincipen" ledde i Sverige fram till den sk Kretsloppspropositionen år 1993. På så vis infördes producentansvaret i Sverige. REPA startar 1995 och Förpackningsinsamlingen startar 1996 och tillkomsten av dessa aktörer påverkar och förändrar avfallsinformationen i hela landet. Speciella insamlingskärl för glas hade dock redan funnits i samband med att svensk Glasåtervinning bildades år 1986. Tidningar har samlats in sen ännu tidigare. Nacka kommun uppger tex att de samlade in tidningar vid grind eller från sk "tidningsmajor" på 1980-talet.

Riokonferensen blir också upptakt till Agenda 21-arbetet. Senast vid årsskiftet 1995/96 skulle alla kommuner i Sverige ha utarbetat en lokal Agenda 21 för miljöarbete inom den egna kommunen.

Kvicksilverkampanjen drivs under 1990-talet. Batteriförordningen från år 1997 säger att alla batterier ska samlas in. Naturvårdsverket, Svenska Kommunförbundet, Renhållningsverksföreningen och Batteriföreningen samlas kring batterifrågan och de första professionella landsomfattande reklamkampanjerna drar igång i "Hem-till-holken-kampanjen" 1999.

År 2000 samlar Miljödepartementet flera aktörer till den första Farligt avfall kampanjen. RAS-kommittén samlar ihop kommunerna i Stockholms län till en slagkraftig kampanj med busslångsidor och aktiviteter på Återvinningscentraler och miljöstation på kampanjdagen den 20 maj år 2000. Den här kampanjen får en efterföljare i den kampanj som RAS gör för insamling av elektronik i början av år 2002. Det här är tydliga exempel på lokal kraftfull samverkan i länet för att dels stödja den riksomfattande kampanjen dels fokusera på det egna länet. Insamlingsresultaten av dessa kampanjer har varit mycket goda.

Avfallssystemens betydelse för att göra rätt

Avfallssystemen i de olika kommunerna i Stockholms län ser i stort sett likadana ut. Atingen lämnar man hushållsavfallet i en säck eller kärl eller i behållare. Sopsugar kom redan i början av 1980-talet men har på senare tid lanserats stort bl a i de nya områdena inom Stockholms stad som Hammarby Sjöstad och Lilla Essingen.

Det som pågår nu vad gäller systemen är att man övergår från att samla in avfallet i säckar till att till största delen hämta hushållsavfallet i kärl.

Som skäl för att ändra på den fastighetsnära sophämtningen anges arbetsmiljöskäl. Dvs man vill göra det lättare för de som arbetar med att hämta kärl. Och det gäller inte bara hämtning av avfall i flerbostadshus, det gäller nu även småhusområden. I Järfälla kommun har sobbilarna förbjudits att from

februari år 2006 köra in i Viksjös trånga radhusområden. Det innebär att flera tusen småhusägare måste rulla ut sina hämtkärl till en gemensam uppsamlingsplats.

I flerfamiljshusen har man börjat plombera igen de gamla trapphusens sopnedkast och flyttat ner lämnningen till kärl i särskilda soprum. Det innebär i praktiken att hämtningen av avfall håller på flyttas längre från hushållen. Vi går tvärtemot hur man resonerade när man vid Stockholmsutställningen 1930 visade upp lägenheter med sopnedkast för att underlätta för dåtidens hushåll.

Intressant är att precis som jag skriver de här raderna (i april 2006) så för Hyresgästföreningen i Stockholm en kamp mot ett kommunalt bostadsbolag, Centrumkompaniet, för att man ska få öppna de sopnedkast som stängdes för två år sen. Det här är exempel på en manifestation av att hyresgästerna vill behålla sin möjlighet att lämna ifrån sig sina sopor så nära sin bostad som möjligt...

Kommentar till ovanstående:

En person som är väl insatt i avfallsfrågorna kommenterar det fallet – att i så fall ska man ha tio olika sopnedkast, dvs ett hål för varje fraktion som vi antas sortera i. Dvs om man ska ha sopnedkast för att underlätta för hushållen att göra sig av med alla slags sopor.

När det år 1978 kom anvisningar om hur grovsoprummen skulle vara utformade så började man i Sundbybergs kommun att inventera soprum och mäta gångavstånd. Man installerade sopkaruseller och komprimatorer för att få plats med de sopor som bildades. Idag jobbar kommunen med att få bort samtliga komprimerade säckar samt stora tunga säckar. I Sundbybergs kommun ska man till årsskiftet 2009/10 inte ha några säckar kvar överhuvudtaget.

I Sollentuna säger man att man byggde bort alla arbetsmiljöproblem under 1990-talet. Man har nästan uteslutande kärllämnning. Dessutom har idag 18 000 av kommunens 24 000 hushåll anslutit sig till systemet att ha två kärl för att sortera ut hushållets matavfall i det ena kärlet. Man konstaterar att man i Sollentuna kommun redan nu har nått miljömålet för utsortering av matavfall som är att 35 procent ska återvinnas. (Det nationella miljömålet är satt till år 2010 och omfattar matavfall från hushåll, restauranger, storkök mm). En förklaring till det förhållandevis snabba genomslaget för sortering i två kärl – är att kommunen erbjuder en differentierad taxa för de som sorterar. Mottot i Sollentuna är ”Den som sorterar mycket betalar lite”.

Om man bor i lägenhet eller i småhus – spelar det roll – eller är det andra faktorer som avgör hur/var man lämnar sitt avfall??

Kraven på sortering har också medfört att kommuninnevånarna själva dels måste veta vilket avfall som ska lämnas var, sedan måste han/hon själv ta med sig soppåsen/tidningarna/glasen eller vad det nu är.

Bor man i flerfamiljshus med soprum med olika kärl för olika avfallslag då är det enkelt. Har man bara tillgång till kärl för hushållsavfall och själv måste ta

sig iväg med utsorterade tidningar/förpackningar/elavfall etc till återvinningsstation eller återvinningscentral – då blir det svårare. Åtminstone om man bor i innerstaden eller i flerfamiljshus. De som verkar duktigast på att göra rätt är småhusägare – det kan också bero på att de oftast har tillgång till bil – de är ändå ute och kör och då har enklare att ta med sitt eget avfall.

Enligt undersökningen i Stockholms stad år 2005 så uppger 39 procent av de boende i flerbostadshus att de lämnar glas på återvinningsstation och 32 procent av de boende i flerbostadshus lämnar glas i egna grovsoprummet.

Av boende inom Stockholms stad så anger tex 10 procent av de som bor i flerbostadshus att de lämnar glasförpackningar till återvinningscentral medan 59 procent av de som bor i småhus gör samma sak. Dvs här kan man misstänka att beteende, dvs att ta sig till återvinningscentral, hänger ihop med om man har bil. Det kan ju vara så att skillnaden är mindre mellan bilburna boende i flerbostadshus och bilburna småhusägare. Det vet vi inte – eftersom frågorna inte har ställs så.

Detta bara som ett exempel på hur våra beteenden inte bara påverkas av var vi bor – utan hur vi bor och vilka möjligheter vi har att själv transportera vårt avfall.

Spelar kommunens utseende någon roll för hur avfallsinformationen ser ut??

Under insamlandet av material om avfallsinformationen så har jag inte kunnat låta bli att fundera över frågan om det spelar någon roll hur kommunen ser ut. Dvs är kommunen en blandkommun dvs med stad och land, som tex Nacka eller är det en renodlad ”stadskommun” som Stockholms stad eller Sundbyberg, dvs de kommuner som har störst procent människor boende i flerfamiljshus. Och den slutsats jag kan dra av mitt material är – nej det spelar ingen roll. Snarare verkar det som att ju mindre kommunen är – ju mindre krut har man behövt lägga på avfallsinformationen. Folk vet ändå vad man ska göra. Men även här finns undantag – bland de två minsta kommunerna i länet hittar vi det mest tydliga och kraftfullaste informationsarbetet. Det gäller Ekerö med 24 000 innevånare och Upplands Väsby med 37 500 innevånare.

Ju större antal innevånare en kommun har ju mer professionell information behövs för att nå alla. Det visar Renhållningsförvaltningen som svarar för Stockholms stads renhållning och ska serva 765 000 innevånare. Det visar sig också i det samarbete som bedrivs inom ramen för SRV som servar 284 000 innevånare i fem kommuner.

Vissa kommuner har en tuffare uppgift när det gäller att informera kommuninnevånarna. Det gäller tex Järfälla kommun där 21 procent av innevånarna har utländsk bakgrund och där man också har en förhållandevis ung befolkning.

Hur ser avfallsinformationen ut?

Avfallsinformationen i länets olika kommuner följer i stort sett samma mönster. Det kan bero på att man har påverkat varandra över kommungränserna och kanske också är en effekt av samarbetet inom RAS.

SÖRAB, som bildades redan 1978, har präglat inte bara arbetet i de kommuner som äger bolaget – utan också påverkat arbetet i länets andra kommuner genom att man var tidigt ute med ett professionellt och bra informationsarbete. Redan 1988 försåg SÖRAB skolorna inom de egna kommunerna med arbetsböcker och filmer om hur avfall kan komma till nytta igen genom återvinning.

SRV, som sköter avfallshanteringen för kommunerna Botkyrka, Haninge, Huddinge, Nynäshamn och Salem, ansvarar för avfallsinformation till över hundra tusen hushåll. SRV startade sitt informationsarbete redan i början 1990-talet i samband med att man tog fram en ny avfallsplan. Då upptäckte dåvarande vd att SRV behövde professionell hjälp med informationsarbetet. Dittills hade han själv tillsammans med vd-sekreteraren skött företagets information. SRV svarar för all information angående avfall i de fem kommunerna – avsändare är inte respektive kommun utan det är alltid SRV som står som avsändare. Antingen det gäller meddelande till villaägaren om sophämtning eller om det är en nyinflyttad.

Idag ersätts tidigare tryckta tidningar och informationsbrev av hänvisningar till kommunernas hemsidor. Miljöalmanackor/kalendrar finns fortfarande i tio av kommunerna. Drygt ett tiotal kommuner använder sig av lokala tidningar för att nå ut med sina budskap. Företrädesvis är det betalda annonser. En handfull kommuner uppger att de arbetar aktivt med skolinformation.

Hur uppfattas kommunens avfallsinformation av kommuninnevånarna?

Aktuella mätningar av vilken typ av information om sopsortering som kommuninnevånarna uppger sig ha fått gjordes under förra året av SÖRAB för de kommuner som samarbetar inom SÖRAB, Upplands Väsby och Renhållningsförvaltningen.

Av Renhållningsförvaltningens undersökning, som gjorts år 2002 och 2005, framgår att innevånarna i Stockholms stad känner sig mycket eller ganska väl informerade om hur de ska hantera sitt avfall. Bland de som bor i småhus inom staden så har andelen informerade ökat från 66 till 82 procent under det tre åren. Bland de som bor i flerbostadshus har andelen väl informerade ökat från 58 till 71 procent.

Om man ser mer noggrant på dem som bor i småhus så är det fler bland de äldre (dvs de som är över 50 år) som anser sig väl informerade än vad de yngre säger sig vara. Bland de som bor i småhus så är det männen som i högre grad

upplever att de är välinformerade. 85 procent av männen jämfört med 79 procent av kvinnorna.

Medan däremot kvinnorna som bor i flerbostadshus anser sig vara mer informerade än vad männen i flerbostadshusen gör. Ytterstadsbor upplever sig också mer och bättre informerade än innerstadsbor!

Resultatet av motsvarande undersökning som gjordes av SÖRAB i juni år 2005 visar att ca 90 procent av de, som bor i småhus inom SÖRABs område, säger att de är ganska väl eller mycket väl informerade om hur de ska sortera sina hushållssopor. Motsvarande siffra för hushåll i flerbostadshus är att åtta av tio, dvs ca 80 procent, upplever att de är väl informerade. Även här ser man tydligt att äldre och medelålders personer som svarar är mer informerade än yngre.

De olika informationssätt som man frågar om är bland annat informationsblad/broschyr från kommunen, kalender/Miljöalmanacka, tidning från kommunen, lokaltidning, artikel i tidning, annonser i tidningen, information via faktura, information via soppummet, via hyresvärd/bostadsrättsförening, via arbetet, via informationsmöte, via kommunens hemsida eller någon annan hemsida.

Avfallsinformationen inom länets kommuner handlar till stor del – fortfarande – om tryckt material medan det visar sig att det är företrädesvis yngre som använder sig av hemsidor för att få avfallsinformation.

Genomgående så visar det sig att det som vi redan konstaterat håller, dvs att de som bor i småhus i större utsträckning anger att de får avfallsinformation direkt från kommunen eller information via kommunens tidning. Husägare är alltså mer direkta mottagare av kommunal information. Samtidigt som de genom att vara fakturamottagare av avfallsfakturan också är en direkt kund till kommunen.

Boende i flerbostadshus är indirekta mottagare av kommunens avfallsinformation – och uppger i mindre (i vissa fall mycket mindre) utsträckning att de får någon information från kommunen. Avfallsinformationen till boende i flerbostadshus kommer huvudsakligen via fastighetsägaren (eller bostadsrättsföreningen).

Intressant att notera är dock att man i SÖRABs undersökning ändå, när man får frågan om "Om det är något av de uppräknade sätten som man tycker är ett speciellt bra sätt att informera på" säger både från villaägare och boende i flerbostadshus till nästan 70 procent att informationsblad och broschyrer från kommunen är det bästa! Ungefär hälften av dem som svarar i de båda grupperna tycker att det är bra att informera via Miljöalmanackan.

Och här kan man anta att svaren beror på att man bedömer kommunen som en mer trovärdig avsändare av budskap än andra tidningar/media, eller andra kanaler överhuvudtaget.

Exempel på informationsmaterial och aktiviteter

Miljökalendar (almanacka)

Kalendrar (miljöalmanackor) har vi nämnt tidigare. Ett tiotal av länets kommuner ger idag ut miljöalmanackor. Täby startade 1988. I kalendern finns en mängd information om avfallshanteringen i kommunen. Bilderna är vackra miljöbilder. Den kände konstnären Gunnar Brusewitz illustrerade Täbys

miljökalendar under många år. I den undersökning som Täby kommun har låtit göra om sin miljökalender framgår det att 88 procent år 2004 hade hört talas om Miljökalendern. 64 procent av dem som svarade använde Miljökalendern för avfalls- och återvinningsfrågor. År 2001 hade man gjort en motsvarande undersökning – och jämfört med den så används och uppmärksammas Miljöalmanackan mer år 2004 än vad fallet var några år tidigare.

Lite motsägelsefullt är det dock i SÖRABs undersökning från år 2005. På frågan om man skulle behöva information om källsortering varifrån skaffar man sig då sådan - då svarar 31 procent av dem som bor i småhus och 28 procent av dem som bor i flerbostadshus spontant (dvs de nämner det själva i första hand) att "de skulle ringa kommunen". 28 resp 20 procent skulle söka information på kommunens hemsida. 7 procent av dem som bor i småhus och 3 procent av de som bor i flerbostadshus skulle kolla i miljöalmanackan. Men på frågan om värdering av den information man har fått så svarar, via hjälpt erinran, 53 procent av boende i småhus och 44 procent av dem som bor i flerbostadshus att kalender/miljöalmanackan är ett speciellt bra sätt! Dvs drygt hälften av de tillfrågade tycker att almanackan är ett bra sätt.

Sollentuna kommuns Miljöalmanacka för år 2006 uppmärksammades av Yrkesföreningen Miljö och Hälsa som utsåg Sollentunas almanacka till årets bästa kalender, bland annat för att den innehåller "förhållandevis mycket information om avfall". Miljöalmanackan visar i år bilder från hur Sollentuna såg ut förr.

Fördelen, med att ge ut almanackor under många år, är igenkänningen – som i Täbys fall – dvs ett plusvärde att den är återkommande.

Särskilda tidningar om avfall och återvinning

SÖRAB gav under ett antal år ut tidningen Natur och Retur. Tidningen utkom en gång per år och delades ut till de 183.000 hushållen i de nio kommuner som anlitas av SÖRAB. Men vid de mätningar som Ingrid Olsson, informationsansvarig på SÖRAB, lät göra för att se hur tidningen uppskattades och användes – så kunde hon bara konstatera att det var inte tillräckligt många människor som läste och/eller kände till den. En slutsats som Ingrid Olsson drog av

detta var att kommuninnevånarna vill ha snabbare återföring av information – hur mycket avfall samlas in och hur duktiga är vi i vår kommun. Dvs att ge ut en tidning en gång per år – det är för lite – och kostar för mycket i förhållande till den uppmärksamhet man får. Och kanske också att SÖRAB är en ”otydlig” avsändare – det är ju inte den egna kommunen.

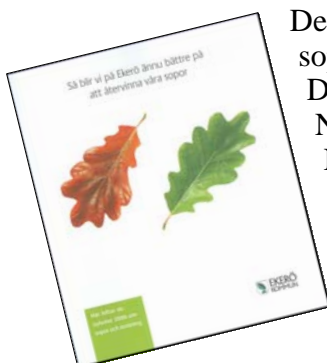
SRV har däremot valt att fortsätta med sin kundtidning. SRVs tidning Kretsloppet kommer ut fyra gånger per år och delas ut till 125 000 hushåll inom SRVs område. Tidningen har getts ut i princip sen 1990 och vid de undersökningar som har gjorts så har Kretsloppet hög uppmärksamhet. Tidningen har ändrat utseende under årens lopp – och avsändaren SRV har profilerat sig mycket tydligt. Det är också en skillnad från andra kommuner inom Stockholms län och det är att SRV är avsändare av all avfallsinformation som går till de fem kommuner som SRV servar. SRV förstärker därmed sin roll även som insamlingsentreprenör.

Nyhetsbrev

Nyhetsbrev verkar inte vara någon viktig eller avgörande informationskanal för kommunerna. De nyhetsbrev som finns, som tex Renhållningsförvaltningens Dina sopor, delas ut till tydliga och avgränsade målgrupper, inte till alla kommuninnevånare.

Broschyrer, sorteringsguider

De flesta kommuner inom länet uppger att de delar ut broschyrer om sopsortering, sorteringsguider etc till kommuninnevånarna.

Det är fina påkostade broschyrer med tydlig och bra information. Några av de kommuner som har bra och läsvärda broschyrer är Nacka, Ekerö, Lidingö och SRV. Ekerö samlade nyligen sitt informationsmaterial (ett informationsbrev, prislista och ny broschyr) i en brun påse och delade ut till alla hushåll i kommunen. Renhållningsförvaltningens sopsorteringssbok är gedigen men kanske inte så spridd.

Flygblad, ”galgar” mm

Det visar sig att det finns många slag av avfallsinformationsmaterial inom länets kommuner. En del har tagits fram i samband med kampanjer, annat som vykort används av SRV för att kommunicera direkt med en småhusägare. ”Galgar” som hängs på dörrhandtaget (alt handtaget till soprummet) används också av SRV för att hälsa nya husägare välkomna som kunder.

Affischer, skyltar

Affischer och skyltar med budskapen hur man ska sortera, var man ska lägga osv finns också i en mängd varianter. Det finns affischer och skyltar att sätta upp i soprum, affischer på återvinningsstationer och återvinningscentraler. Det är reklamaffischer på bussar, tunnelbana och på stan i samband med olika kampanjer och aktiviteter. För kommuninnevånaren kan det dock vara svårt att

skilja ur när det är kommunen som visar upp sig och när det är andra aktörer. Men det kanske kvittar – bara det får oss att göra rätt.

Kommunens tidning

I de flesta fall så anger man att man kommunicerar avfallsfrågor genom kommunernas egna tidningar. Fakta som nya bestämmelser, nya återvinningscentraler och påminnelser annonseras i kommunens tidning. Även regelbundna annonserier förekommer.

Hemsidor

Kommunernas hemsidor svarar för en allt större del av avfallsinformationen. Många uppger i undersökningar vi har sett att man söker information på kommunens hemsida om man vill veta något mer om hur man ska sortera, hur man ska lämna osv. Nacka kommun anger tex att de hade drygt 1000 unika besök på sin hemsida i början av året.

Inom avfallsområdet så kan man inte bara söka information på kommunernas egna hemsidor. Här finns också ett stort antal hemsidor från de olika aktörerna inom avfallsområdet. Om man söker konkret information om avfall, avfallsstatistik etc för det egna området så är det www.dinkommun.nu, dvs den gemensamma hemsidan för RASK, Regional Avfallssamverkan i Stockholms län som gäller.

Media

Annonser om öppettider på återvinningscentraler, ändrad taxa eller nyheter inom avfallshanteringen är återkommande i alla lokala tidningar inom länet.

När det gäller att använda media pr-mässigt så kanske inte alla kommuner jobbar så strategiskt som man skulle kunna göra. Under den tid jag har följt avfallsinformationen i Stockholms län, dvs under våren 2006 – så har tidningsskriverierna huvudsakligen handlat om nedskräpade återvinningsstationer och om skräp överhuvudtaget. Och då har man inte anklagat kommunerna för nedskräpningen – utan media verkar väl veta att det är FTI som ansvarar för återvinningsstationerna. Medan FTI är noggranna med att tala om att de inte kan hjälpa att tex Stockholms stad inte har avsatt tillräckligt mycket mark och platser för återvinningsstationer.

Kampanjer – och samkörning med centrala kampanjer..

Som tidigare har nämnts så har Stockholms län via RAS vid flera tillfällen samordnat kampanjinsatser i samband med riksomfattande kampanjer. Ett sådant exempel, som gav goda resultat, var Farligt avfallkampanjen år 2000. Samordningen mellan de olika aktörerna inom avfallssidan är kanske inte alltid klockren. Här skulle man kunna åstadkomma betydligt mera – om man samordnade och timade de olika kampanjerna. Inte minst att man upprepar budskap och satsar mer på igenkänning, dvs den alltmer glassiga reklamen är inte längre tillräckligt bra för att kunna sticka ut och förmedla budskap. Det

framgår ju av vad jag sett att material som har funnits ett tag har större slagkraft. Ett tydligt sådant exempel är ju Batteriinsamlingens material – hem till holken – som fortfarande har en mycket stor igenkänning. Trots att det är sju-åtta år sen kampanjen kördes första gången. Men i och med att den lever kvar i skolmaterial – och numera också i ett förskolematerial – så upprepas budskapen för nya generationer på ett skickligt sätt.

Riktade aktiviteter

Skolinformation i länet verkar ordnas huvudsakligen i form av särskilda aktiviteter. Renhållningsförvaltningen har de sk miljödagarna som vänder sig till skolor. Sunes sobok är ett exempel på material som Renhållningsförvaltningen tillhandahåller till skolorna.

Upplands Väsby ordnar sedan år 1997 återkommande Sopteater för fjärdeklassare. I år ska man dessutom ha en teckningstävling för eleverna i årskurs 4.

I Södertälje har man producerat en interaktiv berättelse på CD. CDn har skickats ut till alla mellanstadieklasser i Södertälje. Den visas också på hemsidan Gröna Påsen. På Telge Återvinning, som håller i avfallsinformationen i Södertälje, tar man också emot skolklasser på besök.

Ekerö kommun arbetar bland annat med projektarbeten på högstadiet och på Komvux.

Solna kommun har i år ett projekt där elever i årskurs 9 ska göra almanackan för år 2007.

Personliga möten

En viktig del av informationsarbetet är självklart det personliga mötet. Dvs när avfallsansvariga möter kommuninnevånaren. Det vanligaste spontana mötet med kommuninnevånaren verkar vara när kommuninnevånarna besöker en bemannad återvinningscentral.

Annars handlar det om att kommunens avfallsansvariga ställer upp på planerade möten med hyresgäster, villaägare eller i andra konstellationer. Omfattningen av den typen av möten har inte framgått av det material jag fått.

Att ordna öppet hus på återvinningscentralerna är något som görs/har gjorts på flera håll. Dels i samband med större kampanjer och jippon – men också för att fira att man öppnar en ny återvinningscentral.

SÖRAB satsar nu på en ny aktivitet – den sk Timellaren. Det innebär att man lämnar information hur man ska göra med sitt avfall redan på byggvaruhuset. Det är ett tydligt och bra exempel på hur man möter kommuninnevånarna tidigt i "avfallsprocessen" och att man finns där kunden finns.

Slutsatser

Att dra några vittgående slutsatser av det material jag redovisat och kommenterat – det är kanske lite förmätet. Men vad jag vågar säga är följande:

Avfallsinformationen i Stockholms län har varit tidigt ute, dvs den har en historisk bakgrund vilket gör att den är väl etablerad och erkänd. Att den har funnits under en längre tid, och drivits på ett systematiskt och likartat sätt, är i många fall ett plusvärde – det är en tydlig igenkänning av såväl avfallssystem som avfallsinformation. Eftersom det i sig underlättar för kommuninnevånarna att fortsätta att göra rätt med sin källsortering och hur man lämnar ifrån sig sitt avfall. Och det underlättar också när man rör sig mellan kommunerna.

De budskap som förmedlas, dvs hur vi ska sortera och hur vi ska lämna, känns som de är väl förankrade hos innevånarna i vårt län.

Kommunerna, eller de som sköter avfallsfrågan i dess ställe, betraktas som seriösa och tycks ha ett tungt och starkt ”varumärke”. Dvs det är trovärdigt vad kommunerna säger.

Det här är oerhört viktiga och starka skäl för att säga att avfallsinformationen i Stockholms län verkligen inte är någon skitsak.

